

Marie Svatošová

**Víme si rady
s duchovními
potřebami
nemocných?**

GRADA®

Marie Svatošová

**Víme si rady
s duchovními
potřebami
nemocných?**

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

MUDr. Marie Svatošová

VÍME SI RADY S DUCHOVNÍMI POTŘEBAMI NEMOCNÝCH?

Recenzentka: Mgr. Dana Jurásková, Ph.D., MBA

Autor předmluvy: Mgr. et Mgr. Marek Orko Vácha, Ph.D.

© Grada Publishing, a.s., 2012

Cover Photo © fotobanka allphoto, 2012

Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2012

Fotografie z archivu autorky.

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

jako svou 4780. publikaci

Odpovědná redaktorka Mgr. Ivana Podmolíková

Sazba a zlom Karel Mikula

Počet stran 112

1. vydání, Praha 2012

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění ale nevyplývají pro autory ani pro nakladatelství žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-247-4107-9

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-7972-0 ve formátu PDF

ISBN 978-80-247-7973-7 ve formátu EPUB

Obsah

Předmluva	9
Úvod	11
1 Realita jako výchozí pozice	13
1.1 Abychom si rozuměli	13
1.2 Situace dvacet let po pádu totality	14
1.2.1 Hranice mezi dobrem a zlem	14
1.2.2 Proč někteří nemohou v Boha uvěřit	15
1.2.3 Nejčastější omyly ateistů	18
2 Týmová spolupráce – podmínka úspěchu	21
2.1 Čtyři dimenze potřeb pacienta	21
2.1.1 Potřeby biologické	21
2.1.2 Potřeby psychologické	22
2.1.3 Potřeby sociální	22
2.1.4 Potřeby spirituální	23
2.2 Společný cíl: kvalita a dostupnost komplexní péče	23
2.3 Vztah zdravotník – duchovní	27
2.4 Vztah teologie – psychologie	28
3 Kdo je tu odborník a kdo laik	30
3.1 Všichni jsme poutníky na cestě	31
3.2 Mezníky na životní cestě	32
3.2.1 Období hledání	32
3.2.2 Období objevu a osobního rozhodnutí	35
3.2.3 Období upevňování osobního vztahu a následování	35
3.2.4 Nehledat smysl ve věcech samých	36
4 Zdravotník v roli doprovázejícího	39
4.1 Diagnostika svých vlastních duchovních potřeb	40
4.1.1 Sytý hladovému nevěří	40
4.1.2 Průzkum na semináři o duchovních potřebách	41
4.1.3 Univerzální duchovní potřeba – potřeba lásky	41
4.1.4 Dobrá zpráva	43
4.1.5 Přijmout svůj život včetně daností	44
4.1.6 Přijmout svůj život včetně „životního smetiště“	47

4.2	Diagnostika duchovních potřeb pacienta	48
4.2.1	Osobní historie nemocného člověka	49
4.2.2	Základní a nejdůležitější dovednost – umění naslouchat	50
4.2.3	Další základní dovednosti	51
4.2.4	Doplňující zdroje informací	51
4.2.5	Souhlasit nemusím, ale porozumět a respektovat ano	52
4.2.6	Metoda „klika a rohožka“	52
4.2.7	Co může signalizovat přítomnost spirituální bolesti	55
4.2.8	Extrémní spirituální bolest	57
4.2.9	Spirituální bolest u pozůstalých	65
4.2.10	Nemoc jako příležitost	66
4.3	Proč je to pokaždé jinak	66
4.3.1	Vyzkoušená a osvědčená metodika	70
4.3.2	Pozor na „nálepkování“	71
4.4	Není všechno jen na nás	72
4.4.1	Prevence syndromu vyhoření	72
4.4.2	Dilema křesťana-zdravotníka	74
4.4.3	Jinak smýšlející	79
4.5	S čím se zdravotník při doprovázení setká	80
4.5.1	Křesťané různých denominací	80
4.5.2	Jiná náboženství	84
5	Duchovní v roli doprovázejícího	86
5.1	Duchovní jako součást zdravotnického týmu	86
5.2	Spolupráce mezi křesťanskými církvemi	87
5.2.1	Kvalifikační předpoklady nemocničního kaplana	88
5.2.2	Kvalifikační předpoklady dobrovolníka	88
5.2.3	Etický kodex nemocničního kaplana a dobrovolníka	89
5.3	Zodpovědnost manažerů zdravotnických zařízení	90
5.3.1	Záštita ministerstva zdravotnictví	92
5.3.2	Patronát nad Asociací nemocničních kaplanů	92
6	Cenný archivní studijní materiál	94
	Použitá literatura	103
	Rejstřík	108

Motto

„Není možné násilím přinutit květinu, aby rozkvetla – musí nejprve pomalu dorůst ke zralosti, teprve potom se projeví její krása. Stejně tak není možné urychlovat čas Ducha. Bůh má dost síly, aby dal životu každého člověka zralost, avšak čas a okolnosti zná pouze on.“

G. Zevini, G. Cabra

Věnování

S velkou vděčností věnuji tuto knihu in memoriam svému učiteli, P. MUDr. Ladislavu Kubíčkoví, lékaři a knězi v jedné osobě, který mě na mé životní i profesní dráze doprovázel téměř tři desetiletí, věnoval mi spoustu svého času a mnohému mě stačil naučit dříve, než byl na své faře v Třebenicích 11. září 2004 zavražděn.

*P. MUDr. Ladislav Kubíček u pacientky
v Hospici Anežky České, leden 1996*

Předmluva

Čtenář právě otevírá knihu, jejíž každé slovo je kryto životem. Při pohledu na životní dílo Marie Svatošové, které doufejme ještě zdaleka není ukončené, je až neuvěřitelné vidět, co všechno se za jeden život dá stihnout. Autorka iniciovala hospicové hnutí v České republice, se spolupracovníky založila první hospic u nás a svým způsobem se podílela na založení každého z dnes existujících 14 lůžkových hospiců na území naší vlasti. Dr. Svatošová prožila podstatnou část svého života u lůžek umírajících, byla přítomna nadějím a bolestem stovek, či dnes již tisíců pacientů, mnohé z nich doprovodila až ke smrti a, řečeno vědeckým žargonem, nasbírala obsáhlý empirický materiál. Autorka sama by to však takto dozajista nepojmenovala. V úvodu knihy připomíná, že čtenář nemá čekat žádnou velkou vědu a že každý pacient je svým způsobem vesmír sám pro sebe, žádající individuální přístup, vzpírající se nějaké obecné metodologii. Ve smyslu metodologie přírodovědecké, statistického zpracování, prezentace výsledků a diskuze se opravdu o vědu nejedná.

Jedná se však o mnohem víc, jedná se o umění doprovázet, umění, které je mnohem náročnější než sběr dat. Proces umírání je zvláštní tím, že v něm jde doslova o všechno. Otázky existence či neexistence Boha, které tak rádi nezávazně řešíme, když jsme zdraví a odpočatí, otázky lásky a odpuštění dostanou na smrtelné posteli zcela jiný rozměr. Všichni máme spirituální potřeby, všichni toužíme, aby náš život byl naplněn smyslem, všichni bychom chtěli zemřít s pocitem, že jsme se alespoň pokusili učinit tento svět o málo lepším místem k přebývání, než byl svět, do kterého jsme se narodili. Někteří z nás s tímto pocitem umírají, jsouce smířeni s Bohem i s lidmi. Co ale, pokud nejsme? Co dělat, když na smrtelné posteli bilancujeme život tím či oním způsobem nevydařený, zpackaný, co když nejsme smířeni ani se světem, ani s lidmi a v důsledku ani s Bohem? Jedním z přesných postřehů této knihy je ten, že spirituální potřeby mají obecně spíše překvapivě „nevěřící“ než „věřící“ (autorka sama se tomuto rozdělení brání) a že obecně, i když s mnoha výjimkami platí: „Umíráš, jak žiješ.“ Velikým krokem vpřed – ať již bychom sami sebe klasifikovali ve smyslu náboženského vyznání jakkoli – je umírat s pocitem odpuštění všem, kteří nám v životě ublížili. Mnohem obtížnějším krokem je odpustit sám sobě, a pokud je ještě možné, o odpuštění požádat. Potřeby milovat

a být milován, odpustit a zemřít smířen jsou potřeby obecně všech lidí, bez ohledu na to, ke kterému náboženskému systému, ke které víře či nevíře se za života hlásili.

Autorka se nijak netají se svým katolickým přesvědčením, ovšem neustále zdůrazňuje při přístupu k pacientovi pokoru a respekt k její či jeho osobní svobodě, jemnost a citlivost při vykomunikování tak obtížných témat, jako je právě uspořádání posledních věcí. V tomto smyslu je kniha velmi silným vzkazem především určitému typu věřících všech denominací, kteří by rádi viděli svět rozdělen na černou a bílou. Četné kazuistiky v knize vykreslují fakt, že každý z pacientů je vesmírem pro sebe, že každý příběh je jiný a že ke každému je potřeba přistupovat velmi individuálně.

Moderní medicína se soustředila na biologickou stránku pacienta, na jeho fýsis, zdařilo se jí člověka doslova rozmontovat na jednotlivé součástky a dosáhla v tomto směru neobyčejných úspěchů, antibiotiky počínaje a nejmodernější robotickou chirurgií konče. Všechno to, co tento analytický přístup dokázal a objevil, je pravda. Knížka, kterou čtenář právě drží v ruce, však připomíná, že to ale není poslední pravda o člověku, že za tečkou přírodovědecké pravdy ještě příběh dále pokračuje. Že kromě biologického rozměru člověka jsou zde ještě ony psycho-socio-spirituální dimenze, neméně důležité, a že duchovní potřeby nemocných jsou faktem, který, i když nám nevykreslí křivku na záznamník či není nijak měřitelný, se může ukázat i mnohem podstatnějším problémem, než je fyzická bolest.

Říká se, že pokud bychom zacházeli s věcmi jako s lidmi, dostaneme se do animizmu či nejrůznějších mytologií. Možná nám v současnosti hrozí problém přesně opačný, kdy právě z důvodu onoho rozložení člověka na sumu tkání a orgánů potřebující případné opravy zacházíme s lidmi jako s věcmi a tento přístup nás vede do hluboké dehumanizace. Věřím, že knížka, kterou čtenář právě drží v ruce, se stane cenným nástrojem, který pomůže vnímat pacienta se všemi jeho vzpomenutými rozměry, a přispěje nejenom k tomu, abychom s věcmi zacházeli jako s věcmi, ale především s lidmi jako s lidmi, s vědomím veškeré mnohoharozměrnosti a důstojnosti, kterou je lidská bytost obdařena.

Marek Orko Vácha

Úvod

Víme si rady s duchovními potřebami nemocných? S hledáním vyčerpávající odpovědi na tuto otázku nejsem a nikdy nebudu hotova. Složitost vyplývá z toho, že každý pacient je jedinečnou, neopakovatelnou bytostí, se svou vlastní osobní historií, vlastním vnitřním světem, do kterého může druhý nahlédnout jen tehdy, když mu to dotyčný člověk dovolí, a jen do té míry, do jaké mu to dovolí.

V medicíně platí, že je lépe nemocem předcházet než je léčit. Protože totéž platí o nedorozuměních, budiž hned v úvodu jasně řečeno, pro koho tato knížka napsána není. Nebezpečí totiž spočívá v tom, že její název může zaujmout právě ty, jimž primárně vůbec určena nebyla – nemocniční kaplany. Na rozdíl od nich nemám teologické vzdělání a z tohoto pohledu jsem pouhý laik. Mám však víru a mám za sebou více než padesát let práce s nemocnými a neodbytnou potřebu své zkušenosti, posbírané v průběhu profesní dráhy, předat zdravotníkům i nezdravotníkům, věřícím i nevěřícím. Nejen zdravotník, ale každý se s velkou pravděpodobností jednoho dne ocitne v roli osoby doprovázející vážně nemocného nebo umírajícího. Pak mu moje zkušenosti s diagnostikou duchovních potřeb mohou přijít vhod. O nich se u nás stále ještě málo přemýšlí, málo hovoří i málo píše. Jde o oblast, v níž jsou dezorientovaní nejen zdravotníci, ale v důsledku dlouhodobé ateistické výchovy je zmatená a mnoha předsudky zatížená i velká část české populace. I když – něco málo se tu přece jen změnilo. Mladí zdravotníci dnes už vycházejí ze škol s určitým povědomím o tom, že nějaké duchovní potřeby nemocný člověk má, že v rámci holistického přístupu by je neměli podceňovat a v rámci partnerského přístupu by je měli respektovat. Ze zahraničních stáží se vracejí s překvapivým zjištěním, že věřit v Boha a posmrtný život je tam pro většinu lidí naprosto normální každodenní záležitostí. Doma pak narazí na problémy, s nimiž si většinou moc nevědí rady. Pokud jim v tom tato kniha aspoň trochu posvítí na cestu, budu spokojena.

Jsem si plně vědoma toho, že zde nabízím pouze jeden z mnoha možných úhlů pohledu. Ano, je to pohled jednostranný. Nabízím ho však záměrně jako alternativu a doplněk k tomu, čím byla systematicky, pregraduálně i postgraduálně, krmena a formována moje generace – jako doplněk k pohledu materialistickému, který v lidské bytosti viděl pouhou pracovní sílu.

Nečekejte v knize žádnou velkou vědu. Naši nemocní, a zejména umírající, na ni nejsou zvědaví. O to víc si uvědomují, možná poprvé v životě, svoji největší duchovní potřebu. Máme ji všichni bez rozdílu – je to potřeba milovat a být milován. Od ní se pak odvíjejí, nebo s ní tak či onak souvisejí, i duchovní potřeby další.

Ještě na jednu skutečnost chci upozornit hned v úvodu. Stejně jako nemůže oftalmolog napsat skripta z gynekologie a internista učebnici chirurgie, ani já nemohu psát o víře a duchovních potřebách muslimů, hinduistů a vyznavačů mnoha dalších nekřesťanských náboženství. Čtenáře, který bude v této knize marně hledat podrobné odpovědi na takové otázky, jsem proto nucena odkázat na jiné, kompetentní autory. Já mohu psát pouze o tom, co mám sama prožité, zažité, z čeho žiju a čerpám sílu v životě osobním i profesním. Obrátí-li se na mne pacient vyznávající jiné než křesťanské náboženství, pokládám za svoji povinnost zprostředkovat mu kontakt s jeho duchovním. Od Matky Terezy jsem se naučila úctě a respektu k víře prožívané „jinak“ a už se tolik jako dřív netrápím ani tím, že někdo v mé blízkosti není pokřtěný.

Marie Svatošová

1 Realita jako výchozí pozice

1.1 Abychom si rozuměli

Běžně se v mezilidské komunikaci stává, že jeden řekne „A“ a druhý slyší „B“. A problém nedorozumění, který někdy může přerůst i v nepřátelství, je na světě. Proto bych hned na začátku ráda vysvětlila, jak některé pojmy, které se na dalších stránkách budou častěji vyskytovat, chápu já.

Ačkoliv nemám ráda, když se lidé dělí na **věřící a nevěřící**, vidím, že jsem sama toto označení použila už v úvodu a nevyhnu se mu ani v dalším textu. Budu nucena je používat, ale v žádném případě nejsou míněna ve smyslu „černí“ a „bílí“, neřkuli „svatí“ a „hříšní“. Někde však hranice mezi nimi – pro účely této publikace – definována být musí. Dohodněme se tedy, že ta pomyslná hranice leží na horizontu, tedy v místě, kam až všichni dohlédneme, v místě, za které, ať koukáme, jak koukáme, nikdo z nás nevidí. Dohodněme se, že onou pomyslnou hranicí bude smrt. Předpokládám, že její existenci i nevyhnutelnost připouštíme všichni. Je to tedy pevný bod, který nikdo nezpochybní. A dál už je to jednoduché. Kdo má svůj životní cíl umístěn kdekoliv před touto hranicí nebo v ní, je zde označován jako nevěřící, kdo má svůj životní cíl umístěn za horizontem, je zde označován jako věřící, a to bez ohledu na příslušnost k té které církvi.

Protože je však kolem nás spousta dalších lidí, kteří svůj názor takto jednoznačně vyhraněný nemají, vypomůžeme si třetím pojmem, a sice **hledající**. Tím zde budou myšleni lidé, kteří aspoň občas připustí, že možná něco nebo někdo za hranicí smrti je, a také ti, kteří o tom už sice nepochybují, ale zatím se jim s tím „něčím“ nebo „někým“ nepodařilo navázat osobní vztah. Leč snaží se o to.

I když knihu budou číst asi především zdravotní sestry, s tímto pojmem se v ní moc často nesetkáte. Záměrně volím obecnější výraz **zdravotník**, zahrnující celou širokou škálu zdravotnických profesí, včetně lékařů, ale i nelékařských a pomáhajících profesí, jejichž nositelé přicházejí do styku s našimi pacienty.

Kdekoliv mluvím o **doprovázejících**, míním kromě zdravotníků a duchovních také rodinné příslušníky a přátele pacienta, jestliže se role doprovázejícího ujali.

Nemocniční kaplan je pojem ve světě běžný, v různých zemích sice různě nazývaný, ale obsahem v podstatě stejný. U nás je to pro mnohé zdravotníky pojem záhadný až podezřelý, protože byl teprve nedávno definován a oficiálně přijat. Jde o profesi, která dosud ve většině zdravotnických zařízení a týmů scházela. Právem lze očekávat, že se v nich v brzké době bude objevovat častěji, a zdravotník, který chce být „in“, by se o náplni práce tohoto nového kolegy či kolegyně měl snažit něco bližšího dozvědět, a hlavně se s ním naučit spolupracovat. To je jedním z hlavních záměrů této publikace.

1.2 Situace dvacet let po pádu totality

1.2.1 Hranice mezi dobrem a zlem

Než se zamyslíme nad duchovními potřebami pacientů, je vhodné uvědomit si, z jakého prostředí a z jakých situací za námi přicházejí, v jakém prostředí svůj dosavadní život prožívali, odkud si ty své šrámy, rány a jizvy na duši přinášejí, proč jsou někdy tak strašně zbědovaní, smutní či znechucení, proč někteří z nich rezignovaně odhazují flintu do žita, a jiní dokonce utíkají ze života.

Nespadli z Marsu, přicházejí za námi ze světa. Z téhož světa, ve kterém žijeme a pracujeme i my. Po roce 1989 jsme se sice dočkali svobody, nikoliv však ráje na zemi. Myslím, že nikdo nepopře, že ve světě kolem nás působí vedle sebe síly zla a síly dobra. Nazýváme je možná každý jinak, ale jejich existenci si uvědomujeme všichni. Média nás denně ujišťují o tom, že svět je jedno velké bojiště. Občas si klademe otázku, kam se to všechno řítí, a máme tendenci si namlouvat, že my dobří a spravedliví jsme na té správné straně bojiště, zatímco ti zlí a nespravedliví jsou na straně opačné. Budeme-li však k sobě poctiví a upřímní, připustíme, že jsme si i my někde nejednou ve prospěch toho zla přisolili. Kdosi řekl, že hranice mezi dobrem a zlem prochází srdcem každého člověka. Je dobré si to přiznat. Budeme se pak navzájem více chápat, budeme více chápat i své pacienty, budeme se navzájem méně kritizovat a více si odpouštět.

Že si většinou nemáme navzájem moc co vyčítat, protože jsme jeden za osmnáct a druhý bez dvou za dvacet, to posluchačům na jedné přednášce lektor vysvětlil velmi názorně. Futra u dveří posluchárny označil jako míru a posluchači měli za úkol umístit na ní známé

osobnosti – dolů ty špatné, nahoru dobré. Úplně u podlahy se objevil Hitler se Stalinem, úplně nahoře Matka Tereza, ostatní někde mezi tím. Když ve druhém kole přednášející vyzval žáky, aby se tam zapsali i oni, většina z nich se zapsala někde uprostřed, několik skromnějších či pokornějších na rozhraní dolní a střední třetiny. Na jeho otázku, kde je ideál, všichni ukázali na horní okraj futra. A pak přišla ta pointa. Otevřel okno, vyklonil se, ukázal vysoko směrem k obloze a řekl: „Ó ne, mylíte se, přátelé. Ideál je někde tam.“

1.2.2 Proč někteří nemohou v Boha uvěřit

Známe-li příčinu, začíná se otevírat cesta k léčbě. Nevěřit je skutečně pro člověka něco nepřírozeného, něco, co není v pořádku, podobně jako nemoc. Není to nemoc dědičná ani nakažlivá, ale v každém případě něčím nebo někým zaviněná. Tím, kdo je vinen, mohou být i věřící – nepřesvědčivostí své víry. Ti mají ve světě své nezastupitelné místo. Už pouhým způsobem svého života by mohli a mají probouzet ve svém okolí otázky po hloubce života. Víru nevnucovat, ale dosvědčovat – více způsobem života než slovy.

Nejeden věřící si občas položí otázku, jak je možné, že existují lidé, kteří Boha odmítají. Vždyť touha po Bohu je vložena do každého lidského srdce, a jak říká svatý Augustin: „*Nepokojné je naše srdce, Bože, dokud nespočine v tobě.*“ Mám však přítele, který „nevěří v nevěřící“ – říká, že krystalicky čistých nevěřících je velmi málo. Naše přepestré národní dějiny, spolu s masivní indoktrinací nedávného režimu ovšem způsobily, že jazyk křesťanů je mnohým dnes málo srozumitelný.

„*Kdyby byl Bůh, nebyly by války, katastrofy, to či ono zlo a nespravedlnost ve světě...*“ Jak odpovědět na tyto námitky? Je nutno rozlišovat zlo morální (nespravedlnost, křivdy – v terminologii věřících nazývané „hříchy“) a zlo fyzické (nemoc, bolest, katastrofy, utrpení). Za morální zlo nikdy nemůže Bůh, ale lidé, kteří se pro ně svobodně rozhodnou. Všichni lidé jsou vybaveni svědomím, které, není-li deformováno, má funkci „směrovky“. Věřící mají navíc další „směrovku“, kterou je Desatero. Zde je nutno poznamenat, že být křesťanem neznamená předně „musíš – nesmíš“, ale „smíš“, jsi pozván na cestu, která dává smysl, a to v Kristu. On sám utrpení a zlo nevysvětluje, ale bere na sebe, aby je vzkříšením překonal. Tím věřícímu otevírá a významně rozšiřuje obzory. Potom i ztráta blízké osoby může být příležitostí a výzvou, abychom si kladli radikální otázky. Mohu to potvrdit z vlastní zkušenosti.

Rub a líc téže mince

Třítýdenní dovolená v Alžírsku skončila. Plni dojmů jsme se s manželem vraceli domů. Letadlo klesalo nad ruzyňským letišťem a já si umiňovala, že hned musím poslat telegram tatkově, který měl ten den svátek. Za rok a tři týdny po mně se našim narodila druhá holka. Přesto dostala jméno po tatkově – Jana. Hlavou se mi honilo: Copak asi všichni doma dělají? Hned musím dát vyvolat ty filmy, ať vidí, kde všude jsme byli.

V odbavovací hale nás čekal vzkaz: „*Jeďte rovnou do Hronova, Jana se před pěti dny zabila v autě, čekají na vás s pohřbem.*“ Vyrušily jsme spolu téměř jako dvojčata. Později k nám přibyl ještě bráška. Milovali jsme se, občas jsme se i pořádně servali, tak jako všichni normální sourozenci. Když hrozil výprask, semkli jsme se v jeden šik a bránili jeden druhého. Normální rodina. A najednou jako blesk z čistého nebe, taková rána. V té chvíli by mě nikdo nepřesvědčil, že je možné to přežít.

„*Časem objevíte i líc té mince, jejíž rub teď tak bolestně vnímáte.*“ Tuhle záhadnou větu mi v těch dnech plných beznaděje napsal vzácný moravský kněz P. Antonín Šuránek jako odpověď na moje zoufalé a naléhavé „proč“. Velmi jsem si ho vážila a věděla jsem, že by se k frázi nikdy nesnížil. Ale pochopit to a přijmout, to jsem schopna nebyla. A tak jsem s tím dopisem běhala po kuchyni jako tygr v kleci, a kdyby nebyl od P. Šuránka, zcela jistě bych ho rozsápala na kusy. To odpoledne jsem skončila pod duchnou, kam jsem si zalezla s křížem, sundaným z hřebíčku na stěně. Tiskla jsem ho k sobě i s korpusem a stále nic nechápala.

P. Šuránek se nemýlil. Jenom muselo uplynout hodně vody, než přišel den, kdy jsem byla schopna dát mu za pravdu. Přežili jsme všichni, i když si to zpočátku nikdo z nás nedovedl představit. Tátka s tou bolestí žil ještě osm let, a když umíral, těšil se na setkání s Janou a moc rád a moc hezky, i vtipně, o tom mluvil. Maminka s touhle jizvou v srdci žila plných sedmadvacet let. Rodina zůstala celá, nikdo se neztratil, jenom jsme momentálně na dvou místech. Dočasně.

Že ta mince opravdu měla nejen svůj rub, ale i líc, toho dokladem je i tato knížka. Bez silného a postupem času zpracovaného prožitku obrovské ztráty bych neměla o čem psát, co předat. Bolest, kterou Bůh v roce 1975 dopustil a nezabránil jí, i když by snadno mohl, vidím s odstupem času jako událost v mém životě naprosto klíčovou. Od té chvíle se totiž odvíjel zcela jistě jinak, směřoval a směřuje

jinam, než kdyby se to bylo nestalo. S největší pravděpodobností bych dnes byla privatizovaná praktická lékařka, možná přesluhující, možná v důchodu, ale určitě bych neměla odvalu a ani by mě nenapadlo bezprostředně po sametové revoluci opustit ordinaci a bez koruny v kapse se pustit do prosazování hospicové myšlenky a budování hospiců. Také v osobním životě bych si pravděpodobně leccos zjednodušila a zvolila si cestu širokou, pohodlnou, avšak zavadějící, místo cesty úzké a strmé, vedoucí příměji k cíli.

Podobně může vážná nemoc nebo úraz s trvalými následky změnit život nejen pacienta, ale celé rodiny. Mnozí si v takové situaci uvědomí, jak sice snadno, avšak bez cíle dosud jejich život plynul a protékal jim mezi prsty. Pochopí, jak nesamozřejmý je život, jak velkým darem vlastně je.

Ze dne na den skončil s pitím

První léta našeho manželství byla opravdu krásná. Měli jsme se rádi a manžel se hezky staral o rodinu. Jenže, pak to přišlo. Byl vynikající řemeslník, hodně lidí ho potřebovalo a předháněli se, aby ho získali. Platili dobře, ale bohužel většinou nějakou tou lahví alkoholu. A tak se z našeho hodného tatínka stal těžký alkoholik. Kdo to neprožil, nemůže pochopit, co je to za hrůzu. Co to je, když se děti bojí usnout, aby nepropásly návrat opilého táty a mohly bránit maminku.

Asi patnáct let jsem se intenzivně modlila za manželovo uzdravení z téhle hrozná závislosti. Až jsem byla vyslyšena. Nečekaně, prakticky ze dne na den skončil s pitím. Nic jiného mu ani nezbyvalo. Objevila se totiž u něho choroba, zhoubný nádor, a s pitím to nešlo dohromady. Bylo mu zkrátka po alkoholu tak strašně zle, že se ho raději vzdal. Možná by někdo čekal, že se teď budu stejně intenzivně modlit za manželovo uzdravení z rakoviny. Modlím se, to ano, ale úplně jinak. Už o nic neprosím, ale od rána do večera děkuji. Dočkala jsem se toho, za co jsem celá ta dlouhá léta prosila a po čem jsem toužila. Manžel přestal pít. A teď, když se o něho starám, protože je zcela nesoběstačný i v těch základních úkonech, jsem svým způsobem šťastná. Náš vztah nebyl nikdy tak hluboký a krásný, jako je teď. Všechno to těžké, co je s tím spojené, jsme oba prostě přijali, jsme se vším vyrovnání a smíření, prožíváme vděčnost a vychutnáváme lásku, která má dnes jinou podobu než tehdy na začátku. Mnohem zralejší. (Vyprávění manželky pacienta)

Poznat Boha způsobem, jakým poznáváme hmotný svět a druhé lidi, není v lidských silách. Boha nikdo nikdy neviděl. Slovy je nepopsatelný a jakákoliv představa o něm je ve skutečnosti falešná. Boha lze poznat jediné ve vztahu. Bůh se nedá nastudovat, ale je možné mít s ním niternou osobní zkušenost. Ta bohužel řadě lidí chybí. Kdyby na životě věřících bylo víc poznat, jak obrovskou hodnotou víra je, ubylo by lhovatelů v jejich okolí a lidé by se víc začínali na Boha ptát a hledat ho.

Někteří odmítají Boha proto, že jejich představa o Bohu vůbec nepočítá s Božím milosrdenstvím. Nevěří, že by Bůh mohl být vůči nim tak dobrý a odpustil jim. Jedná se o velmi nebezpečný stav, který může vyústit až do zoufalství a beznaděje. Neexistuje žádný hřích, který by Bůh nebyl ochoten odpustit, pokud svého provinění upřímně litujeme a o Boží odpuštění opravdu stojíme. Dokud žijeme, je šance. To je dobré říci i lidem ve svém okolí, kteří nad sebou nebo nad druhými lámou hůl. Takhle se opravdu Bůh nechová. O něm naopak platí: *„Nalomenou třtinu nedolomí a doutnající knot neuhasí.“* (Mt 12,20)

1.2.3 Nejčastější omyly ateistů

Autor knihy *Modlitba argentinských nocí* Marek Vácha si dal práci a nejprve sám pro sebe a pak i pro své mnohé přátele z řad ateistů sestavil jakýsi žebříček, který si pracovně nazval nejčastější omyly ateistů. Ten může být velice užitečný i nám, chceme-li si navzájem porozumět a i přes názorovou odlišnost se mít upřímně rádi a jeden druhého si vážit. Proto pokládám za velmi užitečné na tomto místě stručně zmínit a zčásti ocitovat alespoň některé z nejfrekventovanějších omylů, které ve své knize Vácha vysvětluje obšírněji.

1. Omyl: Křesťané jsou lidé, kteří žijí podle Desatera

„Nežijí. Křesťané mají stejná pokušení jako všichni ostatní lidé, tytéž problémy a tytéž pády. Pokud si ateista všimne, že křesťané nežijí podle Desatera, všimne si správně. Rozdíl je snad v tom, že si toho křesťan je či měl by si být více vědom.“

2. Omyl: Křesťané si myslí, že jsou lepší než ateisté

„Jistěže nemyslí. Snad ani není potřeba tento blud vyvracet, souvisí s minulým odstavcem. ... Jedni ani druzí nejsme hlasatelé konečné pravdy a jedni i druzí, jsme-li dobré vůle, chceme být jejich pokornými

služebníky. Pokud by nějaký rozdíl měl být, potom by křesťané mohli být pokornější.“

3. Omyl: Křesťan se vyzpovídá a pak jde hřešit dále

„To není omyl, nýbrž pravda. Zpověď ovšem není legalizace zla a důležitým momentem svaté zpovědi je lítost, situace, kdy nejsem schopen se bez rozpaků podívat na svou minulost. Z lítosti pak vychází touha napravit svůj život. ... To, že se mi to zrovna nedaří, je jiná věc. ... Cílem křesťanství není vytvořit člověka bez hříchu, cílem křesťanství je člověk žijící vztah k Bohu.“

4. Omyl: Z kazatelny je vždy slyšet oficiální nauka církve

„Samozřejmě, že ne. ... Kdo z ateistů se chce dozvědět, co katolická církev hlásá, nechť si koupí Katechismus, kde je vše srozumitelně a přehledně vyloženo. Návštěva neznámého kostela je sázka do loterie: možná to vyjde.“

5. Omyl: Papež zakazuje v Africe kondomy a tím přispívá k šíření AIDS

„Nepřispívá. Naopak vyzývá k partnerské věrnosti, což, přiznejme si to, by epidemii AIDS dokázalo účinně zbrzdit, pokud by jeho hlas byl slyšen. ... Spíše jde o to, zda nám skutečné a životní štěstí přinesou různým způsobem střídání partneri v naší chaotické promiskuitě.“

6. Omyl: Kněží a křesťané se snaží všechny ateisty obrátit na křesťanství

„Ví Bůh, že ne. Kristus to takto nedělal. Křesťané věří, že Bůh si převelice váží lidské svobody. O co se naopak křesťané občas snaží, je povzbuzování ateistů, ať svůj názor dotáhnou do konce, ať jej domyslí do důsledků. Myslím, že je velice důležité, aby určité otázky byly položeny: jak si na ně kdo odpoví, je věcí svobody.“

7. Omyl: Ateista ví, kým je pro křesťany Bůh

„Zejména v České republice dochází k pozoruhodnému rozostření mezi tím, co si ateisté představují pod pojmem „Bůh“, a tím, co si pod tímto pojmem představují křesťané samotní. Obvyklou představou ateistů je nejprve popsat nějakou představu Boha (trestající trojúhelník s okem, stařec na obláčku, velký hodinář nebo cokoli jiného) a pak s touto představou úspěšně bojovat. Ano, s takovým Bohem se bojuje lehce, avšak

v závěru debaty se ateista s věřícím překvapivě shodne: tento Bůh neexistuje.“

8. Omyl: Náboženství je opiem lidstva

„Nevím už, čím je ten citát, že je to naopak opium, které se stalo náboženstvím lidstva. Je to tak. Kdyby aspoň byl ateizmus alternativou! Z Marxovy věty o opiu lidstva se zdá, jako by lidé znali cíl dějin a věděli, jak prožít smyslem naplněný život, a jen ta náboženství nám to nějak kazí, jsou opiem lidí a zavádí nás na scestí. Copak ale někde jsou úplně a skutečně šťastní ateisté, spokojení ateisté, kteří objevili a dopátrali se smyslu věcí? Nezlobte se, že se tak ptám, ale zajímalo by mě to. ... Než budou ateisté kritizovat křesťanství, měli by sami zrevidovat, kam se dostali, a pokud nějaké nápady mají, mohli by je sdělit. A jestli Bůh opravdu není, jak to, že jsme zde, a jak to, že se ptáme? Jak to, že svými otázkami bušíme na nebeskou bránu?“